

ETNOLOGIA ETA DIALEKTOLOGIA LEHIAKETA - 2000.eko apirila

Transmisorearen izen-abizenak: **Carmen Ordoki.**

Adina: 77 urte.

Herria: Arantza, Urdingobaita etxea.

Gaia: Elizako ohituren aldaketak.

Oharra: Transkripzioan ahoskera eta hizkera errespetatu dugu.

TRANSKRIPZIOA:

Aurkezpena: Beno, kaixo, hementxe gaude, Arantza herriyin, Urdinbatta itxin ta gure ondun dugu Carmen Ordoki. 77 urte ttu ta berekin elizako konturi ta oiturari, oituran aldaketari buruz solastu bar dugu.

Galdera: Eeee... nola itten ziren lenago bataiuk?

Carmen: Pues bataiuk guain bezala, ño bakarrikan zen yayo ta segidun, biaunin.

Galdera: Ta yende aunitz yuaten zen ordun?, bataiotara ta?

Carmen: Ez, gutti! Aurrak, aurrak bai aunitz. Botatzen ziren dirua ta ek biltzera ta gañekun bertzerik ez. Atautxi ta amatxi ta yasta! Atta ta ama re etziren yuaten ordun.

Galdera: Ez? Ordun aunitz kanbiatu dire, aldatu dire gauzak?

Carmen: Bai, bueno, aunitz kanbiatu ez biño pixkot ere bai. Atta ta ama etziren yuaten ta yuaten tziren atautxi ta amatxi ta gero norbattere geigo ta aurrak.

Galdera: Gero kumuniuk ta nola izaten ziren? Zenbat urtekin itten ziren?

Carmen: Pues kumuniuk yende guttikin. Kumuniua itten zen zazpi-zortzi urtetan eta etzen iñon guain bezelko bestik itten yous ere; bakotxa bere itxera yuan ta zerbattere difentexigua egin ta yasta!

Galdera: Ta, kumuniua biño len dotriña do ikasten zuten? Katekesis do?

Carmen: Bai, bai. Katekesisen denbora aundiyin egoten ginen eskoltikan elizara yuanta. Elizan ikasten genun apezakin, katekesis.

Galdera: Gero konfirmaziua nola itten zuten? Noiz itten zuten?

Carmen: Konfirmaziua pues geroxigo, ez guain bezela aundittuta; ttikia zelikan maten zuten konfirmaziua.

Galdera: Zenbat urte ola, mas o menos?

Carmen: Ni ez naz oroitzen.

Galdera: Amabi bat do ola?

Carmen: Ez, guttigo, guttigo.

Galdera: Ta ordun yendia yuaten tzen aunitz mezara?

Carmen: Mezara bai, mezara aunitz yuaten zen. Guain alko doble, biño bakarrikan etzen bestik itten deus ere, deusekin.

Galdera: Bazkaririk ta deus ere?

Carmen: Yous ere, vous ere.

Galdera: Ta konfirmaziura gurasuk yuaten ziren? Do bataiun bezela? Atautxi ta utsa yuaten ziren?

Carmen: Ez naz ongi oroitzen biñon noski, uste dut, etzirela yuaten atautxi ta amatxi edo attau (¿) atta ta ama ta onk.

Galdera: Ta orduan, egunin zenbat meza edo ola izaten tziren?

Carmen: Egunin bi meza.

Galdera: Ta ze ordutan?

Carmen: Zazpitan ta zortzi terditan do ola. Zatten ziren iru apez, beti ez, biño bi beti.

Galdera: Ta yuaten zinten bitara beti? Egunero?

Carmen: Egunero ez, ez.

Galdera: Ah! Ta gero asteburutan do zatten zen aparte ola geigo meza?

Carmen: Launtin asi zen biñon ori berandogo. Igandetan, berriz, iru meza.

Galdera: Ta gero elizko ori zelebraziuk ta ,austerre eguna ta nola itten ziren orik?

Carmen: Pues guain bezaltxen, meza batkin autsa eman ta yasta! Yendea ibiltzen zen azkarki ta.

Galdera: Guain oitura piskot galtzen ari da. Yende guttigo ta yuaten ari da igual?

Carmen: Yende guttigo yoaten da uain. Guain lan aunitz bada bertzetan. Guttixigo yuaten da ...ordun egitten zen...

Galdera: Ta monagillo do aritzen zinten ttikitian?

Carmen: Gu ez biñon gure unik... Gure denboran monagilluk zatten ziren mutik kozkorak, neskarik etzen zatten.

Galdera: Ta gero, yendia guain biño geigo ezkontzen zen? Ezkondu ordun denak itten ziren?

Carmen: Denak, ordun denak ezkontzen ziren.

Galdera: Ta guain bezela adin igualtoakin, ez?

Carmen: Bai, gutti gotti betti. Igual lentxigo guain biño.

Galdera: Or, ezkontzan itten zuten ospakizunikan do? Bazkaria ta?

Carmen: Bai, pixkot bai. Bazkaria, boda itten zen lenbizko. Biñon yende guttikin.

Galdera: Elizara ta gutti yuaten zen?

Carmen: Ez, elizara bai, biñon elizara yuaten ziren bodakuk, berrogeitamar edo irutnogeï lagunkin do ola boda...asi eske...

Galdera: Ta Aste Santuk do nola itten tziren?

Carmen: Aste Santuk agitz fuertik.

Galdera: Nola? Pixkot esplikatu ola.

Carmen: Tortzen ziren orik, frailik do ola, jesuitak do oritikan ta ek itten zittuzten sermoiak. Goiztan eben elizkizuna ein ta arrasletan, berriz, itten zen sermoia. Ortzeguna ta ortzilin sermoi luzik.

Galdera: Ta orrat ya yuaten zinten egunero?

Carmen: Bai, bai, orrat yendia agitz aunitz yuaten zen egunero. Ortzegun santu egunin agitz aunitz ta ortzilin ere bai. Ta ortzilin zatten zen prozesiua guain bezela, kanposantura.

Galdera: Ta ordun zuen garaitan ola apezak ta xuriz yauntzitzen ziren guain bezela?

Carmen: Bai, monagilluk ere yauntziak beti.

Galdera: Gero Austerre eguna ta nola zatten zen?

Carmen: Austerre eguna re guain bezaltxen.

Galdera: Yendia yuaten zen do?

Carmen: Bai, bai, yendia yuaten zen ongi ta zeremonia bera.

Galdera: Ordun ola igual, mezak luzeguk edo ola ziren, luzexiguk?

Carmen: Eztut uste. Beti mezan tartin igandetan sermoia bai biñõ gañekutan etzen zatten sermoyikan, meza igualtsua.

Galdera: Ta gero, Bestaberri eguna nola egitten zuntzen?

Carmen: Bestaberri eguna, egun aundiya.

Galdera: Kumuniuk ta orain bezela? Bestaberri egunin itten ziren?

Carmen: Ez, eztut uste, ori gerogo asiya da ño Bestaberri eguna prozesiukin ta txistukin ta agitz ona itten zen, beti ala in da.

Galdera: Yende aunitz orrat ere yuaten zen?

Carmen: Bai, bai, yendia aunitz.

Galdera: Gero, Amabirjin egunin berriz zer itten tzuntzen?

Carmen: Pues, Amabirjin egunin elizara torri mez nagusira, ta prozesiun ibili, eta gero itxera yuan ta bazkaria parientikin eta agitz ongi pasatzen genun.

Galdera: Txanpain ta edatten zuntzen?

Carmen: Ez, txanpainik etzen zatten ordun. Zatten zen miñon guk ez genun edaten. Bakarrikan bazkare ederrak egitten gintun. Ta gero, arraslin, berriz, musika ta plazara, guaintxen bezaltxen.

Galdera: Ta gero, arratsin noiz tortzen zintzen?

Carmen: Arratsin, berriz, afaltzera itxera yuan arraslin eta arratsin berriz musikara.

Galdera: No guain ño yende, guain ño goizgo tortzen zintzen, ez?

Carmen: Bai, itxera yuaten ginon, pues, ordu bat terdik, biyak aldin do ola.

Galdera: Gero, mezan, Amabirjin egunin, betia egotten zanen zen eliza ez?

Carmen: Bai, yende aunitz tortzen zen Amabirjin egunin. Kanpotar aunitz tortzen zen bestara eta ek denak yuaten ziren...bien.

Galdera: Ta dantzarik ta zatten ziren Amabirjin egunin?

Carmen: Bai, bai, dantzarik bai.

Galdera: Xuriz yauntziyak guain bezela?

Carmen: Bai, bai, agitz ongi yauntziyak. Itten zuten zortzikua ta neska dantza, bai bueno, guain bezela. Ori itten zittuzten. Txistulai, txistulaiak ere baziren salla, agitz ongi.

Galdera: Difuntun eguna, berriz, nola eitten tzuntzen? Guain bezelxo do...? Yuaten zintzen kanposantura do ola?

Carmen: Difuntun eguna guain bittarte bezela. Meza in, goizin eee! Arraslin ez, goizin meza in, gero mezara, ooo! Kanposantura yuan guain bezela, igualtso.

Galdera: An lorik do erautten zintuzten? Lorik ta?

Carmen: Etzen guain bezalko kostunbria izatten, batzuk erautten zittuzten biñon denak ez guain bezela.

Galdera: Gero, guain udaberria ixtantin ta San Migel eguna ere alletzen ari da ta, nola zatten tzen lenago?

Carmen: Pues, igual. Tortzen zen San Migel, yendia franko yuaten zen ta ekin meza entzun eta ura bere martxan yuaten zen, ta guain bezelxo. Etzen difentzi aundirikan.

Galdera: Prozesiua ta eitten zen San Migelkin?

Carmen: Bai, landaz landa ibiltzen zen San Migel aingerukin bai. Guain ezta itten ala biñon lenago yuaten zen landa guzitik barna bedcinkziuk matten. Difentzia ori da, guain itten du erriyin bertatikan.

Galdera: Ta gero, errosariuk ta, egitten zintuzten errosariuk?

Carmen: Errosariua bai, egunero itten genun erreztu itxin eta elizan, berriz, urrirun, oktubren, izatten zen errosariua egunero. Goizin eee! Goizin zazpiyak aldin edo eztakit noiz izaten zen, tortzen giñen tarteka.

Galdera: Ordun goiz yikitzen zintzen?

Carmen: Bai, ordun bai.

Galdera: Ta ileta elizkizunak nola zelebratzen zintuzten?

Carmen: Pues pikkot difentexigo guain biño. Ordun itten tzen entierrua lenbiziko ta gero biaunin, bigarren egunin itten ziren mezak man, meza difuntun alde ta gañekun igualtso.

Galdera: Yende aunitz yuaten zen?

Carmen: Bai. (¿)

Galdera: Ordun bizkarrin erauten zanen tzen kaja ez arat, kanposantura?

Carmen: Guain berriro arte ere bai.

Galdera: Bai, guain ya kotxin. Ta zuek, edozein il ezkerore yuaten tzintzen? Ezpazunten izautzen ta ola?

Carmen: Bueno, errikua izautzen da dena. Ta geienin yuaten ginen geintan. Guain parientia baldin bada motibo geyagokin, biño denak geintan yuaten giñen.

Galdera: Ta monagilluk ere izatten tziren, ez?

Carmen: Bai, bai, monagilluk beti.

Galdera: Guain bezela bat do bi, do ola do?

Carmen: Bi benpen beti. Mez guzitan bi monagillo izaten ziren.

Galdera: Ta yauntziyak?

Carmen: Igandetan ta yauntziyak bai.

Galdera: Ta gero, elizak, elizan itxura aldatu da orduzkerotikan? Do guain aundittu dute do ola zerbattere?

Carmen: Eztut uste, eliza beti ederra egondu da Arantzko eliza, eta ongi moldatua.

Galdera: Ta, ordun apezari ori, e, apeza nola itten zuntzen errespetatu? Do zerbait itten zionten?

Carmen: Bueno, beti errespetua eraun diogu apezari, guain ere bai eee! Eraun bar den bezala.

Galdera: Ño ordun lenago do?

Carmen: Geixigo igual bai eta geixigo. Sotanakin ibiltzen ziren ta geixigo matten zuten errespetua.

Galdera: Erriyin barna re sotanakin ta ola?

Carmen: Beti, beti, baserritan ta dentan, beti sotanakin ibiltzen ziren ta nabaitzen zen zein zen apeza.

Galdera: Ta arekin yendia normal solasten zen do?

Carmen: Bai, guain ño guttixigo ño bai, bai, normal bai. Apezak agitz onak izan dire ta, beti solastu izan gara.

Galdera: Ordun, aixtin erran tzu iru apez ibiltzen zirela?

Carmen: Beti geinterun (¿) ez biñon zandu dire iru apezkin denbora franko e, bi beti.

Galdera: Ta, biyek ze aritzen ziren, txandaka do ola apezak?

Carmen: Bai, eben lanak artuak izatten zintuzten ta batek mez bat ta bertzik bertzia ta.

Galdera: Ordun yendia yuaten tzen franko baserritikan ta baita aunitz, ez?

Carmen: Elizara? Bai, bai.

Galdera: Ño kotxerik ta gabe?

Carmen: Yeus ere, yeus ere, oiñaz dena, ez kotxerik ta ez bertzerikan.

Galdera: Garai etan ori dotriñia ta edozifek maten tzun do?

Carmen: Bai, edozifek ez biño apezak eta gero bertze bi emakumek do ola matten tzuten, gure denboran.

Galdera: Ta, non ematten zuntzen? Klasik ta, elizan?

Carmen: Elizan bai.

Galdera: Ta, aur aunitz ta yuaten ziren?

Carmen: Aunitz aunitz.

Galdera: Elizã betetzko aña?

Carmen: Bueno! Hehehehehehe! Aunitz yuaten zen bai.

Galdera: Orduan fallatzen zuntzen? Do, yuaten zuntzen geienetan yiya?

Carmen: Dotriñara? Bai, Dotriñara yuaten giñen bai. Geienak.

Galdera: Ta ongi pasatzen zenuten do?

Carmen: Agitz ongi, agitz ongi.

Galdera: Lagunak ta ikusten zintuzten?

Carmen: Bai.

Galdera: Ta oroitzen zara ze eguntan zatten tzen dotriñia?...Ez? Noiz zatten zen do?

Eskoltik ateta do ola?

Carmen: Eskoltik ateta yuaten ginen dotriñara. Ta an pasatzen genun, an egoten giñen dotrinan eztañ zenbat denbora,mifio egunero yuaten giñen.

Galdera: Ta ordun konfesiuk, konfesiuk nola itten zintuzten?

Carmen: Pues konfesiuk, ez guain bezala. Konfesiuk itten ziren, pues, konfesionariora yuan ta an konfesten zen. Guaiñ itten da dena batin. Ordun berriz itten zun bakotxak beria.

Galdera: Ta gero konfestu ondotik aitagure bat do zerbatt itten zuntzen?

Carmen: Harek matten zun penitenzia, aitagure bat do, iru abemaria, do edozin.

Agurrra: Bueno Carmen, eskerrikasko, gurekin egottegatik, ta urrengo arte.

Carmen: Nai zuen arte.

2° aaria Gialok.

1. 2 maila

ETNOLOGIA ETA DIALEKTOLOGIA LEHIAKETA -2000.eko apirila

Izen-deiturak: BEÑAT MITXELENA eta IMANOL LUKANBIO

Helbidea: ARANTZA

Maila: D.B.H.ko lehen maila

Ikastetxearen izena: ARANTZAKO ESKOLA

Gaia: Elizako ohituren aldaketak.

Transmisorea: Carmen Ordoki.